

Ekološki leksikon

Domagoj Đikić, Hrvoje Glavač,
Vjekoslav Glavač, Vladimir Hršak,
Vladimir Jelavić, Dražen Njegač,
Viktor Simončić, Oskar P. Springer,
Ivna Tomašković, Vjeročka Vojvodić
EKOLOŠKI LEKSIKON

Copyright © 2001 by Ministarstvo zaštite okoliša
i prostornog uređenja RH i Barbat, Zagreb

IZDAVAČI

»Barbat« Zagreb, Nova Ves 77b

Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja RH

ZA IZDAVAČE

Božo Kovačević i Vladimir Štokalo

STRUČNI REDAKTOR I GLAVNI UREDNIK

Oskar P. Springer

LEKTOR

Zorka Horvatić

KOREKTOR

Danka Starčević

FOTOGRAFIJA NA OMOTU

Tješimir Marić

CIP – Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb

UDK 504.03

504:811.163.42

811.163.42:373.46:504

EKOLOŠKI leksikon / Domagoj Đikić... [et al.] ;
stručni redaktor i glavni urednik Oskar P. Springer.
Zagreb : Barbat : Ministarstvo zaštite okoliša i
prostornog uređenja Republike Hrvatske, 2001.

Bibliografija.

ISBN 953-181-039-7 (Barbat)

1. Đikić, Domagoj

I. Ekologija — Osnovni pojmovi

II. Ekologija — Leksikon

411107037

GRAFIČKA PRIPREMA

Durieux d.o.o., Smodekova 2, Zagreb

TISAK

Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb

*Domagoj Đikić, Hrvoje Glavač, Vjekoslav Glavač,
Vladimir Hršak, Vladimir Jelavić, Dražen Njegač,
Viktor Simončić, Oskar P. Springer,
Ivna Tomašković, Vjeročka Vojvodić*

Ekološki leksikon

STRUČNI REDAKTOR I GLAVNI UREDNIK

Oskar P. Springer

MINISTARSTVO ZAŠTITE OKOLIŠA
I PROSTORNOG UREĐENJA

ZAGREB, 2001.

IZDAVANJE KNJIGE PRIPOMOGLI SU

Ministarstvo zaštite okoliša i prostornog uređenja Republike Hrvatske

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske

Sadržaj

<i>Proslav</i> (B. Kovačević)	V
<i>Uvod</i> (O. P. Springer)	IX

I. DIO TEORIJSKE OSNOVE

1. ZEMLJOPISNA I PRIRODNA OBILJEŽJA HRVATSKE (D. Njegač)	3
2. ZNANSTVENE OSNOVE EKOLOGIJE, ZAŠTITE PRIRODE I OKOLIŠA (V. Glavač)	15
3. EKOLOŠKE ZAKONITOSTI (O. P. Springer)	45
4. ONEČIŠĆENJE VODA (V. Vojvodić)	57
5. ONEČIŠĆENJE ZRAKA (V. Jelavić)	73
6. ONEČIŠĆENJE TLA (V. Hršak)	95
7. UZROCI KLIMATSKIH PROMJENA (V. Jelavić)	109
8. LJUDSKO ZDRAVLJE I OKOLIŠ (O. P. Springer)	129
9. ZBRINJAVANJE OTPADA (V. Simončić)	143
10. POLITIKA ZAŠTITE OKOLIŠA (H. Glavač)	161

II. DIO

POJMOVNIK STRUČNOG NAZIVLJA

<i>Predgovor pojmovniku</i>	175
POJMOVNIK (D. Đikić, I. Tomušковиć)	177
<i>Literatura</i>	357

Proslav

Zaštita okoliša u sve većoj mjeri zaokuplja našu i svjetsku javnost. Svijest o iscrpljivosti prirodnih bogatstava nameće pitanja o mogućnosti opstanka sve brojnije ljudske vrste. Granice rasta sve se očitije pokazuju u nepovratnoj degradaciji voda, mora, tla i zraka, u sve češćim pojavama dosad nepoznatih bolesti u ljudi i strelovito brzom nestajanju mnogih biljnih i životinjskih vrsta s lica Zemlje.

Davno već čovjek nije junak u neravnopravnoj borbi s prirodom ni pustolov koji se iskušava u bezizglednom nadmetanju s elementarnim prirodnim pojavama. Predodžba o blagostanju, zasnovana na rezultatima moderne znanosti i suvremene tehnike, katkad pokazuje zastrašujuće naličje. Eshatološke vizije propasti svijeta kao eksplozivnog sraza termonuklearnih supersila u novije vrijeme bivaju upotpunjene pošastima usporedivima sa srednjovjekovnim jahačima Apokalipse. Kravlje ludilo je bez sumnje jedan od njih.

Industrija kao temelj globalnog blagostanja u mnogome je uzrokovala globalnu prijetnju mogućnostima daljnjeg opstanka čovječanstva. Znanost kao podloga ljudskoj nadi, ne samo u uspjeh borbe protiv bolesti i neishranjenosti nego i kao zavodljivo obećanje besmrtnosti, istodobno stvara ponore zastrašujuće neizvjesnosti u vezi s mogućim posljedicama sve raširenije primjene genskog inženjeringa.

Volja za moć dovela je čovječanstvo do ruba straha pred posljedicama njezine neograničene primjene. Očito, potrebno je pronaći mjeru u odnosu između ambicija i potreba čovječanstva s jedne strane i mogućnosti koje planet pruža s druge. Odgovor na taj zahtjev je koncept održivog razvitka.

Taj koncept objedinjuje socijalne, ekonomske i ekološke aspekte razvitka. Njihova usklađenost trebala bi osigurati razumno trošenje prirodnih resursa i njihovu zaštitu, ravnomjeran gospodarski rast i, na globalnoj razini, pravednu raspodjelu bogatstva koje je čovječanstvo stvorilo.

Pokušavajući pronaći globalno prihvatljive mehanizme za izbjegavanje sve vjerojatnijih globalnih katastrofa kao posljedica ljudske neumjerenosti i nepromišljenosti, Ujedinjeni narodi donijeli su niz konvencija o klimatskim promjenama, o zaštiti ozonskog omotača, zaštiti tla i zaštiti biološke raznolikosti te o mnogim drugim aspektima zaštite prirode i okoliša.

Republika Hrvatska stranka je ili potpisnica svih UN-ovih koncepcija i protokola o zaštiti okoliša. Iz te činjenice, kao i iz strateškog opredjeljenja za ulazak u Europsku Uniju koja inzistira na uvažavanju najstrožih kriterija zaštite okoliša, proizlazi obveza prilagodbe domaćeg zakonodavstva zahtjevima održivog razvitka.

Pretpostavka za uspješno provođenje zakona u djelo jest obaviještenost najšire javnosti i njezin interes za probleme zaštite okoliša i prirode i održivog razvitka. Objavljivanje Ekološkog leksikona, prvoga u nas, jedan je od priloga Ministarstva zaštite okoliša i prostornog uređenja stvaranju pretpostavki za jače uvažavanje načela održivog razvitka u Republici Hrvatskoj.

Božo Kovačević

MINISTAR ZAŠTITE OKOLIŠA
I PROSTORNOG UREĐENJA

Uvod

»Pogledajte oko sebe. Život je posvuda oko nas. Puže, leti, piše simfonije, gradi katedrale. No više od svega želi živjeti i nastaviti živjeti.«

ALBERT SCHWEITZER (1875. — 1965.)

Ekologija je stara znanstvena disciplina. Među prvima značajnija ekološka opažanja opisao je znameniti prirodoznanstvenik **Charles Darwin** u svojoj knjizi o evoluciji: *O podrijetlu vrsta* (1859.) Darwin objašnjava brojne primjere u evoluciji npr. adaptaciju, prirodnu selekciju, borbu za opstanak, izumiranje vrsta i dr., kao i spletove različitih međusobnih odnosa organizama i njihove interakcije u uvjetima okoliša.

Ekologija je u pravilu postala višedisciplinarna znanost koja udružuje različita prirodoznanstvena (i društvena) područja. Ekologiju kao znanost treba razgraničiti od zaštite okoliša (*environmental science/ environmental management*) i od zaštite prirode (*nature protection /nature conservation*) kao primijenjenih dijelova te znanosti s kojima je najčešće u našoj zemlji pogrešno poistovjećuju. Naročito treba razgraničiti skupljanje smeća i otpada tj. komunalnu higijenu od ekologije.

Također treba razlikovati fakultetski educiranog ekologa (dipl. ing. ekologije) od ekologista, tj. zaljubljenika u prirodu koji često dobronamjerno želi pomoći prirodi, ali zbog pomanjkanja adekvatne edukacije može joj učiniti više štete nego koristi.

Danas je ekologija postala vrlo zanimljivo područje pa se njome žele baviti gotovo svi. Svi su odjednom stručnjaci za ekologiju, slično kao što se svatko smatra velikim stručnjakom za nogomet i politiku. Time ne umanjujem građanske inicijative i nevladine udruge u smislu zaštite prirode i okoliša; naprotiv, njihove primjedbe i njihova opažanja mogu biti putokaz stručnjacima za adekvatno djelovanje.

Sredinom prošlog stoljeća golemi porast ljudske populacije, industrijalizacije i agrarizacije dovelo je do izrazito nepovoljnih promjena okoliša. Iz uočenih poremećaja ekosustava i nastale zabrinutosti razvila se nova strategija

9789531810395